

В края на II и началото на III в. вътрешни междоусобици раздирали Китай. В тази борба на преден план излезли няколко успешни пълководци. Господарят на Севера в басейна на Хуанхъ Цао Цао, спечелил си славата на незаменим, бил един от тях. Неговият син Цао Пъй през 220 г. се провъзгласил за управник на държавата Въй. Не закъснял и Лю Бъй, който претендирал за родство с владетеля на династията Хан. Той се обявил за господар на страната Шу в югозападните части. Третият Сун Цюан застанал начело на царството У в югоизточните части на Китай. Така, като в източна приказка за славни владетели, било сложено началото на

феномена Трицарствие

Времето му е белязано от ореола на китайския рицарски романтизъм. Романът „Трицарствие“, макар и написан хиляда години по-късно, разказва за героични събития и славни воители от това време.

Именно затова военните и ролята, която изпълнявали в обществото тогава, били водещи в Китай. Страната била разорена. Хората забравили за спокойния живот след десетилетията въстания и неразбирателство, безвластие и насилие. Появили се и така наречените военни дворяни, които внесли нов смисъл в обществения и икономическия живот и приложили нова форма за ползване на земята. В царство Въй според някои данни те били до 80 на сто от поданиците, обложени с данъци. Имало и принудителни военни заселвания. А военни дружини защитавали живота и имуществото на хората, защото в смутното време те били най-сигурният защитник. Възродил се феноменът на рицарския романтизъм в средите на китайското образовано население. Романтизъм, характерен за периода Чунцю, през VII-VI в. пр.н.е. и прославен в историографската конфуцианска традиция. Идеите за вяност и преданост към господаря до гроб, култът към рицарската етика и аристократизма, бойното братство и сплотеността между единомишлениците другари - всичко това в суровите условия на военните години не само се възродило, но и станало за известно време първооснова за реалното

политическо битие. Тези ако не нови, но отново процъфтяващи институции не изменили кардинално структурата на китайското общество. Причината за това било устойчивото конфуцианско отношение към света и обществото, както и тяхното политическо съответствие.

Интересното в случая е, че в традиционното китайско общество

военните не били на почит

Една поговорка от това време гласяла, че „от добрия метал не се правят гвоздеи, хубавият човек не става войник“. Разбира се, без войни и военни не минавало. Но това не било основанието да се приема военното дело за престижно занятие. За разлика от други източни общества, от Турция до Япония, включително арабите с техните иктадари, джагирдари, тимари и самураи (военни, получили земя за лично ползване и зависими от волята на господаря), китайците никога не са ценили професионалните воители. Тяхната армия обикновено се набирала от декласирани елементи. Военначалниците им не били от уважаваните в обществото фамилии, защото не били високообразовани конфуцианци. Само в години на военни действия положението се променяло. Но и тогава авторитетът на военния не се издигал. Когато нуждата от голяма армия изчезвала, оставали в миналото и военните дворяни и военните заселници.

И обратното. В Китай винаги, даже в периоди на смут и междоусобици, на почит били грамотни и образовани конфуцианци. Хората, познавачи на историята и ценители на поезията, мъдри и учени, добре запознати с висшите тънкости на нормативната етика и детайлно разработения китайски церемониал, били на почит и по-уважавани в обществото. Това се отнася за тази прослойка от служещите, която се сформирала още в Чунцю и от която излезли мъдреците, министрите и реформаторите на Древен Китай. Конфуцианството постепенно обхванало този слой в народността хан. Голяма част от представителите на бюрократичното чиновничество и силното дворянство се концентрирала в управленската сфера и това довело до появата на ново качество на част от общест-

ИМПЕРАТОРСКА ДИНАСТИЯ ЦЗИН

вото. Древните служители си превърнали в тип духовен елит на страната. Поведението и идеите им трябвало да отразяват и формулират общественото мнение, при това в неговата най-безкомпромисна и теоретически рафинирана форма - „чистата критика“. По такъв начин се изработвал своего рода

китайски конфуциански генотип

Негови носители били аристократите на конфуцианския дух и който за чест издържал изпитанията на времето, като съдействал всеки път за възраждането на конфуцианската китайска империя. А да стане това през III-VI в., не било леко. Покрай излизането на авансцената на военните и общото загрубаване на живота, други събития направо провокирали кардиналните промени в Китай. Става дума за нахлуването на чергарите, за проникването в страната на будизма, за културната асимилация на некитайското население на страната.

Краткият период на Трицарствието довел до образуването на две самостоятелни държави на слабо

развития дотогава Юг на Китай. Съвсем не е случайно, че именно в южните царства, особено в горските и планински райони на Шу, военното мъжество на пълководците Чжугъ Лян и Гуан Ю (впоследствие обожествен, станал бог на войната Гуан-ди) придобило особен ореол, който ги прославил през вековете.

Най-драматични били събитията в Северен Въй, където потомците на Цао Цао към средата на III в. загубили властта и тя преминала към могъщия клан на пълководеца Съма. През 265 г.

Съма Ян основал тук новата династия Цзин

Скоро той успял да подчини другите две южни царства Шу и У, обединявайки под своята власт отново цял Китай, само за няколко десетилетия.

Обединението на страната през 280 г. било като че ли край на поредния династичен цикъл, което и намерило своето отражение в реформите на Съма Ян. Според декрет от 280 г. цялото население на страната получавало семейно снабдяване. 70 му (единица за измерване на земна площ, която се изменя в

различните райони на Китай; най-разпространената му се равнява на 0,06667 хектара) за мъжете и 30 му за жените давали за правото им да обработват земя. Всяко семейство било задължено да обработва и други земи (50 му за мъжете и 20 му за жените), от които хазната взимала данък. Условието за ползване на двата вида, както са в източниците, достигнали до нас, не са напълно ясни. Специалисти дават различно тълкование на смисъла на декрета. Едно е неоспоримо, че указът за въвеждане на дарителната система за ползване бил, за да се ударят позициите на частното земевладение на силните дворянства и да се предостави на цялото население на страната земя от държавата при изгодни условия.

Смисълът на реформата, създадена в началото на управлението на новата династия, бил в централизацията на властта. Но тази реформа била мъртвородена. Защото едновременно с нея Съма Ян според наложените китайски династични традиции действал изключително непредпазливо. Той заделил за близките си огромни автономни дялове, превръщайки ги в държава в държавата. Това била причината след неговата смърт осемте князе да се вдигнат на бунт, познат в историята като „метежът на осемте ванове“, потушен едва в началото на IV в. От друга страна, управникът на новата династия практически нямал нито време, нито сили да проследи как се провежда реформата.

Бедите не свършвали. В началото на IV в. номадските северни племена едно след друго нахлули в Северен Китай, което сложило и край на управлението на династията Цзин. Империята прекратила своето съществуване. След номадското нашествие Китай преживял трагедия от национален мащаб - целият Север бил завладян от степните племена. В 311 година пада столицата Лоян, през 316 г. - гр. Чанан. Императорът на династията Цзин бил пленен, унижен и убит. Придворните се събрали в град Цзян - днешен Нан Цзин, провъзгласили една издънка от рода Съ Ма за император на династията Източна Цзин, а предходния исторически период започнали да наричат Западна Цзин, продължил от 265 до 316 г.

Людмила СЛАВЧЕВА